

СЛАВКО ГОРДИЋ

МОРОВИЋ БОШКА ПЕТРОВИЋА

Читам у данашњим новинама (21. мај 2014) да нам још увек прети талас савске воде који је у Хрватској напустио корито и кренуо кроз сремске шуме и атаре. Како је, међутим, у шумама саграђено неколико насипа, заштићена су насеља Моровић, Вишњићево, Сремска Рача и Босут. Ипак је прошле ноћи наређена превентивна евакуација жена и деце из Моровића и Вишњићева, јер ова села угрожавају и набујале воде Студве и Босуа.

Припремајући избор текстова Бошка Петровића (1915–2001) за Антологијску едицију „Десет векова српске књижевности”, поново читам знане књиге и листам полузаборављене белешке. Рођен у румунском градићу Орадеа Маре, писац у разговору с Љубисавом Андрићем (*Књижевна реч*, 25. мај 1984), пре тачно тридесет година, поближе расветљава однос између привидног и стварног завичаја:

„Мајка ми се затекла 1915. године у посети оцу у Орадеа Маре. Мађарски, то је Нађварад; српски, Велики Варадин. Отац је, мобилисан као аустријски војник, тамо био. ... Десило се да сам се тамо родио, и отприлике, како су ми рекли, она је тамо остала једно месец дана. Пренела ме је, природно, у Моровић, где сам одрастао; тако да се осећам као да сам заправо рођен у Моровићу, а нисам. Случајно сам рођен у Великом Варадину, граду који никад нисам видео. Моровић је лепо село. Не зато што је моје, што сам тамо провео своје најлепше године, па говорим субјективно, него заиста. Необично је: лежи на ставама двеју малих, а и не баш малих, река, Босуа, римског *Vakunciusa*, и Студве. Има два живописна моста која воде преко тих река. То се у нас прилично ретко виђа. Опкољено је шумама, босутским. Изузетно пријатно место за ђаке као што сам био ја, са живљем које говори

једним, за мене, најлепшим језиком што се може замислити; нагласком који препознајем где било да се сретнем са било ким оданде. Тако сам из Моровића купио најлепше што се може купити.” (Отац Бошка Петровића је био трговац шумом, а мати учитељица.)

Моровић је, знамо, инспиративно-тематско извориште и средиште Петровићеве лирике, фикционалне и нефикционалне прозе, од песничке књиге *Земља и море* (1950), преко збирке приповедака *Лагано промичу облаци* (1955) и романа *Певач* (1979), до његове последње књиге, *Падалишћа* (1997), мозаичког сплета аутобиографске, путописне и есејистичке прозе. Животу и стваралаштву нашег писца посебан, болан и трауматичан белег даје очева смрт од усташке руке, спаљивање српске половине Моровића, страдање Моровићана у заробљеничким логорима и њихових родитеља, жена и деце у родном селу од усташа, Немаца и власоваца. Како стоји у недавно објављеном *Атласу насеља Војводине* (2012) Слободана Ђурчића и групе аутора, процењује се да је током рата стрељано 720 Моровићана, док је 1996. у њиховом месту регистровано 731 избегло лице из Хрватске и Босне.

Листајући, сад, нередовно вођене своје дневничке забелешке, застајем над шкртим записима из октобра 1998. године. Тада сам, прибирајући нека сећања на *Певача*, *Време времена* (1997), *Кају невидимку и друге комаде времена* (1997), смишљао своје саопштење за књижевно-научни скуп с темом „Модерни проблем времена”, на којем је, у Моровићу, требало да говори више београдских и новосадских литерата и филозофских писаца. Одзив је, колико се сећам, био скроман, без публике, с малобројним али екстензивним и полемички интонираним беседама. Није изостала ни политизација, у тим годинама неизбежна, као и понеки ударац песницом о сто. Све је, међутим, било осуђено на глувило, остало без медијског одјека и очекиваног зборника саопштења, закопано у тишине бескрајних шума које окружују раније Титово а тад Лилићево ловиште и одмаралиште, место овог умногоне чудног сусрета. Почасни гост и, у неку руку, домаћин скупа је био Бошко Петровић, коме су претходне године била објављена сабрана дела у издању београдског Завода за уџбенике и Магице српске.

Преписујем кратку дневничку белешку, овлашну и мимогредну, кусу, у знаку крњег перфекта, сачињену сад већ далеког 11. октобра 1998. године:

„Трчао, у сунчано подне, стандардним футошким правцем, рубом дунавског рита. Међу грмљем и дивљом лозом, претвореним у бакар и злато, и разноименим жутиим цветовима, падају у очи и бледољубичасте крунице некакве посестрине белој ради.

Сам сам, сат-два, поред широм отворених прозора, с погледом на зграде, јабланове и небо, и сећањима на два заморна моровићска дана у знаку несанице, принудног некретања и изнурјућег слушања мудријаша који, чини се, хронично оскудевају у саговорницима.

Бошко Петровић, мени и Негришорцу, показао своје село. Нема кућа ни фамилија које је запамтио. Ту су само две ћуприје – босутска и студванска – али и једна нова, подигнута пре више од тридесет година, коју Петровић пре није стигао да види. Ту је и онај град Штиљановићев – црвене опеке у брегу над реком – танак и све мање уверљив траг нечег о чему већ сад нико не зна и за шта нико не хаје. Меланхоличан песник за ручком – на који није дошао најављени председник шидске општине – рече како су му оцу биле шездесет две кад је одведен и убијен. Другим нечим заокупљени, средовечни писци и филозофи, све сами професори, не прихватише тему.

Свака шума овде има своје име, чух од Петровића, па и ова испред ловишта. Блáта – не блáтна, нити блáта, већ управо како бележим. Питам колико су велике, у хектарима, ове шуме. Не зна се, каже, бескрајне су. Надовезују се једна на другу, далеко на запад, преко Жупање, до Славонског Брода.”

Нови дан, 22. мај 2014, с новим вестима: најмање 27 настрадалих и више од 32.000 евакуисаних, готово 2.000 објеката под водом и исто толико оштећених у бујицама, као и стотине клизишта која се појављују после повлачења воде, досадашњи су биланс катастрофалних поплава које су задесиле Србију прошле недеље и чије се последице и даље санирају. У посебном чланку, на пола странице, репортажа о још четири озбиљно угрожена села у Срему. А из Моровића последње житеље евакуишу, у чамцима, наши, словеначки и мађарски спасиоци.

У данима бомбардовања 1999, у једном разговору рече Бошко Петровић како се у рату живи на дане и сате. Тако је, за многе, и данас, у Моровићу и другде. Утеха је, ако је веровати другом једном песнику, да је *реч* изван сваке спектакуларне катастрофе.